

Coach Cruijff in cijfers

Coach Cruijff in cijfers

Was Nederlands beste voetballer
aller tijden ook een uitmuntende
voetbalcoach?

Jacques van Rossum
(stichting HQ&P, Amsterdam)

© 2010 Uitgevers, Rotterdam 2018

Vormgeving omslag: Oppenheimer Grafische vormgeving & typografie, Rotterdam

Vormgeving binnenwerk: Studio Klaster, Rotterdam

Bureau redactie: Altink Redactie & Correctie, Middelharnis

Zetwerk: Manipal Digital Systems, India

Druk: Veldhuis Media, Raalte

2010 Uitgevers ontwikkelt professionele en educatieve informatieproducten voor professionals en studenten in de gezondheidszorg en de sector sport, bewegen en gezondheid.

info@2010uitgevers.nl | www.2010uitgevers.nl

2010 Uitgevers is een multimedia-uitgeverij. Veel uitgaven zijn online verrijkt met beeld, geluid of aanvullende gegevens. Meer informatie: www.2010uitgevers.nl/uitgaven.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaardt auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

ISBN 978 94 90951 47 4

NUR 480, 491

Voorwoord

Een boekje over Johan Crujff. Zou je dat nou wel doen? Daar zit ‘men’ echt niet op te wachten. En je doet er vast niet iedereen een plezier mee. En: ‘ze’ nemen het je vast niet in dank af. ‘Ze’ werd niet nader toegelicht. In elk geval ging het in alle gevallen om een reactie uit de voetbalwereld. Ik had een eerste versie van een manuscript aan enkele mensen in de sport gestuurd met het verzoek er commentaar op te leveren ...

Ik was al lang voor mijn pensionering met de trainer-coach in de sport bezig. Wat doet een goede coach wel en wat vooral niet? Ik vroeg sporters naar hun ideale coach, naar het gedrag van hun huidige coach, ik stond bij wedstrijden langs de zijlijn een observatielijst bij te houden naar het gedrag van de coach. En ik stelde vast dat, allereerst, de ideale coach veelal mijlenver afstaat van de coach die sporters dagelijks meemaken, en ook dat al die aanwijzingen en dat geschreeuw veelal niet eens worden gehoord of begrepen door de sporters in het veld: die hebben het veel te druk met zichzelf en de tegenpartij. Ik sta nog steeds, alweer meer dan een handvol jaren met pensioen, het liefst achter de bank van de coach van het bezoekende team. Ik stel vast dat ook op de hogere, landelijke competitieniveaus het schreeuwen van op- en aanmerkingen niet van de lucht is en weet intussen vrij zeker dat al dat vóórzeggen door de coach vanaf de bank ergens anders had moeten gebeuren: tijdens de training ...

Johan Crujff zei: ‘Ik vind dat spelers in het veld eventuele problemen moeten oplossen.’ Een uitspraak naar mijn hart. Maar ook een uitspraak die wetenschappelijk wel aardig ondersteund wordt. Het was mij, in mijn zoektocht naar uitmuntende coaches in de sport, opgevallen dat de extreem veelvuldig winnende coaches eigenlijk niet over winnen praten, maar winnen vooral zien als een gevolg van goede voorbereiding. De basis wordt in de training gelegd. Dergelijke coaches vinden kennelijk dat een coach iemand is die de sporters zo moet voorbereiden op de wedstrijd dat ze een goede kans kunnen maken om de wedstrijd winnend af te sluiten. Het gaat zo’n coach vooral om de uitvoering, het proces, de manier waarop de sporters de getrainde procedures uitvoeren. Ik herinnerde me dergelijke uitspraken ook van Johan Crujff als coach.

Maar dergelijke zaken kwamen eigenlijk niet aan bod in de massale berichtgeving na Cruijffs overlijden. Het ging vooral over zijn eminente capaciteiten als speler; daarover kan geen enkele twijfel bestaan. Ik stelde mezelf de vraag of de coach Johan Cruijff mogelijk tot de speciale groep van zeer succesvolle coaches gerekend kan worden – een groep waarvan ik gaandeweg meer leden ontdekte. Een kleine groep, dát wel. Het antwoord op de mijzelf gestelde vraag wordt in de loop der tijd een manuscript en dijt uit tot een boekje. Maar: wél een boekje waarin ik, na een uitgebreide zoektocht op velerlei plaatsen, op die vraag een duidelijk antwoord heb gevonden!

Jacques van Rossum
Amsterdam, november 2018

Inhoud

Inleiding	9
Onverwacht	12
Fenomeen	18
Deze tekst: een verhandeling, essay of 'paper'	21
Kwaliteit en resultaat (1)	22
Johan Crujff als coach: de cijfers	25
De Nederlandse Ajax-coaches bij FC Barcelona	28
Coach Crujff in twee Barcelona-perioden	35
Vergelijkenderwijs: coaches van de buitencategorie	37
Crujff een coach van de buitencategorie?	58
Een perfecte (op)volger?	61
Kwaliteit en resultaat (2)	67
Tot slot	73
Bijlage 1: Ajax in de eredivisie	79
Bijlage 2: Michels, Van Gaal en De Boer: het werd nooit meer zo goed als bij Ajax	87
Bijlage 3: Guardiola, Ferguson, Wenger, Mourinho en Ancelotti in cijfers	94
Noten	99
Literatuur	105
Namenregister	111
Over de auteur	115
HQ&P 25 jaar: het is niet helemaal onopgemerkt voorbijgegaan	116

Inleiding

De Amsterdam ArenA heet sinds de start van het voetbalseizoen 2018–2019 officieel de Johan Cruijff ArenA. Een prima voorbeeld van het eren van een beroemdheid. Het heeft er even naar uitgezien dat het aloude Stadionplein, dat er al lag toen het Olympisch Stadion nog gebouwd moest worden (Van de Vooren, 2018), ter meerdere eer en glorie van ‘onze held’ Johan Cruijff van naam zou moeten veranderen. Architect en stedenbouwkundige Berlage, die het ‘Plan Zuid’ ontworpen heeft, zou zich hebben omgedraaid in zijn graf bij zoveel historisch onbenul. Na ampele discussie, mede aangezet door buurtbewoners (Henk Spaan spreekt in zijn column in dit verband van ‘een groepje kakkers uit Zuid’; *Het Parool*, 15 september 2018) en een verkiezing die de politieke samenstelling van het stadsbestuur overhoophaalde, bleef alles echter bij het oude.

Een overleden Amsterdamse voetballheld zorgde na zijn overlijden voor rouw en gedoe in zijn geboortestad. In een uitgebreid artikel in *de Volkskrant* (1 september 2018) werd een reconstructie van ruim twee jaar gesteggel samengevat als een mislukt eerbetoon, en werd er fijntjes op gewezen dat in de Amsterdamse wijk Watergraafsmeer (waar Johan Cruijff opgroeide) al tien jaar een Johan Cruijffbrug bestaat.

Ook in dit boekwerkje wordt stilgestaan bij de voetbalgrootmeester, waarbij de aandacht vooral ligt op de prestaties van Cruijff als coach en op het evidence-based checken van bepaalde beweringen over hem.

De in Uruguay geboren, al jarenlang in Nederland wonende schrijfster Carolina Trujillo maakte in enkele *Hard Gras*-verhalen duidelijk dat het onzin is om zelfs maar te denken dat Johan Cruijff de Spaanse taal zou hebben verrijkt met de uitdrukking ‘en un momento dado’. Ikzelf vind het een zeer overtuigend argument dat de Argentijnse meesterschrijver Julio Cortázar diezelfde uitdrukking al gebruikte in zijn roman *Rayuela* (dat ik in de Nederlandse vertaling, *Rayuela, een hinkelspel*, in mijn eigen studententijd heb stukgelezen):

‘In hoofdstuk 68 staat het: en un momento dado. De roman werd in 1963 uitgebracht, tien jaar voordat Johan Cruijff naar Barcelona ging.’
(Trujillo, 2017, p. 41)

De Nederlandse documentaire van Ramón Gieling uit 2004 (*Johan Cruijff – En un momento dado*) wekt dus geheel verkeerde suggesties.

Zo'n observatie slaat een deuk in het vertrouwen dat onze grote held niet alleen overal kwam, zag en overwon, maar er zelfs opzienbarende veranderingen tot stand bracht. Je hoeft immers maar één zwarte zwaan te zien om de overtuiging dat alle zwanen wit zijn voor altijd onderuit te halen.

Edwin Winkels prikte een andere Nederlandse Cruijfflegende door. Winkels verkaste in 1988 als jonge journalist naar Barcelona, in het jaar dat Johan Cruijff daar coach werd. Hij schreef een boek over de periode van 28 jaar dat hij en Cruijff in dezelfde stad woonden: *Johan Cruijff in Barcelona* (2016). Op het achterplat staat:

'El Salvador, De Verlosser. Dat was zijn bijnaam in Barcelona, dachten wij, maar in werkelijkheid was er niemand die Johan Cruijff zo noemde. Hij was voor de Catalanen 'El Flaco', de magere. Later, toen hij trainer werd van Barça, spraken zijn spelers gekscherend van 'God', omdat hij alles zag en alles beter wist. Een god die regelmatig van zijn berg in Barcelona is afgedaald om in de wereld zijn wijsheden te verkondigen, zijn vrienden te omarmen, zijn vijanden te vervloeken en de Spanjaarden wijs te maken dat 'één duif nog geen zomer' maakt.'

Het overlijden van een Nederlandse sportheld van vermeende mythische proporties (J.C. zijn immers ook de initialen van Jezus Christus en Julius Caesar ...) beheerst geruime tijd het nieuws. Er komen boeken uit, er worden verhalen in de krant gepubliceerd. Wat klopt er van de verhalen? Welke zijn een broodje aap of fewel nepnieuws, zoals dat tegenwoordig blijkbaar genoemd dient te worden? Tijd voor een factcheck.

Vanuit die gedachte ben ik overigens niet aan deze tekst begonnen. Maar de gedachte be kroop me wel steeds vaker na alles wat het overlijden van deze Nederlandse, maar eigenlijk puur Amsterdamse held losmaakte in Amsterdam, in Nederland, in de wereld en vooral ook in Barcelona. Was hij nou echt zo goed als overal gezegd werd of was hij in de loop der tijd zo goed geworden doordat, zoals zo vaak, de rafelrandjes vergeten worden ('met de mantel der liefde bedekt') en 'we' gewoon anderen napraten omdat 'we' te lui zijn de beweringen eens goed na te lopen en/of uit te pluizen.

Toen in het najaar van 2015 Johan Cruijff ziek bleek, werd in *de Volkskrant* in de rubriek Factcheck de stelling 'Nederlands beste voetballer ooit' tegen het licht gehouden en als 'waar' beoordeeld. Een dag of wat later kwam

John Kroon er in zijn column op terug (*de Volkskrant*, 3 november 2015). Hij meldt dat er wel wat valt af te dingen op de gebruikte ranglijsten en komt tot de conclusie dat het niet te checken is: 'Een bewijs dat de historici en de statistici maar wat aanklooiden zijn de aparte ranglijsten die ze voor keepers maakten.' Voor John Kroon staat het als een paal boven water dat Hans van Breukelen, die de door historici en statistici gemaakte ranglijst aanvoert, zeker niet beter was dan Jan van Beveren ('die zich helaas door Cruijff en consorten bij het Nederlands elftal liet wegpesten') en dat ook keepers als Just Göbel en Frans de Munck – namen die zijn weggezakt in het collectieve Nederlandse voetbalgeheugen – hoge ogen zouden gooien bij een ranglijst van beste keepers uit de twintigste eeuw.

Onverwacht

Een stortvloed van verhalen, commentaren en meningen kwam los toen Johan Cruijff, onbetwist dé Nederlandse voetballegende, toch nog onverwacht op 24 maart 2016 kwam te overlijden, op 68-jarige leeftijd. Voornamelijk in Amsterdam en in Barcelona werden het verdriet en het respect voor de voetballer en de trainer-coach Johan Cruijff op indrukwekkende manier geuit. En niet alleen daar! De Engelse krant *The Guardian* publiceerde verscheidene stukken over de betekenis van Johan Cruijff vlak na zijn overlijden:

- *'Dutch maestro who was one of the greatest players and most successful managers in the history of the game'* (24 maart, Julie Welch).
- *'Johan Cruyff: the revolutionary who changed how the world saw football'* (24 maart, Richard Williams).
- *'The argumentative, arrogant, dominating and brilliant figure was not only a pioneer of Total Football, he changed the personality of a nation too'* (25 maart, David Winner).

In een bundel met eerder in *The Times* verschenen columns van de vroegere Britse tafeltenniskampioen Matthew Syed wordt de loftrumpet over Cruijff gestoken:

*'Een van de opvallendste dingen van sport is dat te midden van een darwinistische strijd om suprematie, waarbij individuen en teams vechten tot het bittere eind om de beste te zijn, een zeldzame en krachtige schoonheid te zien is. Deze schoonheid zien we in verschillende vormen. In deze sectie richten we de blik op de elegantie van Roger Federer, bij wie de wedstrijd zich in een bijna poëtische vorm aandient, en op de ontwikkeling van FC Barcelona onder de leiding van Johan Cruijff. Beide mannen waren moordend competitief, maar in hun pogingen om de beste te zijn schiepen ze een soort kunst.'*¹¹
(Syed, 2017, p. 95; vertaling JvR)

In die sectie van de bundel *The greatest* (2017) staat ook de column 'Beauty versus winning' van 28 maart 2016. Klaarblijkelijk geïnspireerd door de enkele dagen daarvoor overledene schrijft Syed:

*Johan Cruïjff was, om het zachtjes uit te drukken, succesvol. Als speler won hij met Ajax de Europacup I drie keer en hij werd acht keer landskampioen. Als coach won hij met Barcelona het Spaanse landskampioenschap vier keer, de Europacup II in 1989 en de Europacup I in 1992. Dit is een omschrijving van succes. Het winnen van wedstrijden, het winnen van bekercups. En toch is er sprake van een diepgewortelde ironie in het leven van Cruïjff. Hij was niet primair gemotiveerd door winnen.*² (Syed, 2017, p. 117; vertaling JvR)

Er waren ook vreemde, bekrompen reacties op de dood van Cruïjff. Zo kopte de *Belfast Telegraph* op 25 maart 2016: *Johan Cruyff: the day he was nutmegged by George Best – tributes pour in after Dutch giant dies, aged 68*. De dag dat Johan Cruïjff door George Best gepoot werd, de bal door de benen werd gespeeld? Kennelijk een collectieve herinnering in Noord-Ierland. Er staat ook een foto bij het artikel over het overlijden van Cruïjff, waarop we Cruïjff op de rug zien en George Best in het gezicht. Cruïjff's dood als aanleiding om nog eens een als 'historische heldendaad' beleefde actie van George Best uit de doeken te doen. Het bedoelde incident speelde zich zo'n veertig jaar eerder af, in oktober 1976, in de eerste minuten van een WK-kwalificatiewedstrijd tussen Nederland en Noord-Ierland, in de Rotterdamse Kuip. Het incident is op de website van de *Belfast Telegraph* in het artikel beschreven. De achtergrond bij de gebeurtenis is nog veel kinderachtiger dan Best's actie tijdens de wedstrijd. Die achtergrond staat uitgebreid beschreven in een recente biografie over Best (Hamilton, 2013) en had van doen met een beslissing van het wassen-beelden-museum Madame Tussauds in Londen.

De wereld en Johan Cruïjff

Het was niet pas bij Cruïjff's overlijden dat 'de wereld' hem als voetballer bleek te kennen en te waarderen. Ook tijdens zijn leven liepen mensen weg met Johan Cruïjff, met wat hij voor het voetbal betekende. In een omvangrijke Franse uitgave (352 pagina's) met de titel *Johan Cruyff, génie pop et despote* had Chérif Ghemmour in het najaar van 2015 al duidelijk gemaakt dat de opvattingen van Cruïjff niet alleen in Frankrijk waren doorgedrongen, maar dat er daar ook een genuanceerd beeld van 'onze held' bestond. In de titel van de biografie (te vertalen als: 'Johan Cruïjff, een door velen geliefd genie en een despoot') werd al een tipje van de sluier opgelicht over een bijzonder kenmerk van leidinggeven door diezelfde held. Enkele jaren eerder, in 2012, was door de Duitse sportjournalist Dietrich Schulze-Marmeling een prachtige,

omvangrijke monografie van 335 pagina's geschreven over de invloed van Cruijff op de ontwikkeling van het voetbal: *Der König und sein Spiel: Johan Cruyff und der Weltfußball*. Daarin had Schulze-Marmeling betoogd dat geen enkele voetballer van wereldklasse het voetbal sterker en duurzamer had beïnvloed dan Johan Cruijff – als speler, als trainer en als voorvechter van een creatieve en pakkend aantrekkelijke manier van spelen ('*als Verfechter eines kreativen und rasanten Spielstils*').

In Nederland zijn we overigens gewend 'Cruijff' te schrijven, maar met het internationale succes en de daarmee samenhangende belangstelling werd 'Cruyff' de benaming in het buitenland – twee schrijfwijzen die naar dezelfde held verwijzen (zoals ook 'Feijenoord' voortaan door het leven ging als 'Feyenoord', toen er internationaal successen waren geboekt). Alleen Godfried Bomans, de begaafde Haarlemse schrijver en – later – tv-persoonlijkheid van wereldklasse in het Nederland van de jaren vijftig en zestig (wie herinnert zich niet *Erik of het klein insectenboek* of de verhalen over Pa Pinkelman, of Bomans' aankondiging van wereldster Marlene Dietrich op het Grand Gala du Disque?), kon het zich veroorloven om in een uitgebreid en openhartig interview in *Elseviers Magazine* in december 1971 met de toen nog jonge (24-jarige) meestervoetballer consequent en tientallen malen 'Cruyff' te schrijven ('Een middag met Johan Cruyff', Bomans, 2012, pp. 397-425). De eerste twee zinnen luiden:

Johan Cruyff doet in zoverre aan een engel denken dat ook een engel niet aan de zwaartekracht onderhevig is. Ik heb hem vaak zien spelen en mij dan telkens verwonderd dat hij na afloop gewoon met de anderen mee het veld afliep en niet opsteeg en over de tribunes heen aan de einder verdween.'
(Bomans, 2012, p. 397)

Bovenaards dus, J.C., en niet van deze wereld. Initialen als omen?! De Brits-Nederlandse (sport)journalist Simon Kuper had al eens een helder beeld geschetst van 'ons' nationale voetbalfenomeen, van deze vleesgeworden godenzoon. Dat essay uit 2009 is opgenomen in de bundel *Mannen van de bal* (2014). De twee eerste alinea's van Kupers essay geven Cruijffs betekenis voor het voetbal, en niet alleen het Nederlandse voetbal, kernachtig weer:

'Toen een vaderloos jochie genaamd 'Jopie' Cruijff met het eerste van Ajax begon mee te trainen, kenden veel van de oudere spelers hem al jaren. Cruijff was een paar honderd meter van het kleine stadion van de

club in Amsterdam-Oost opgegroeid. Al sinds zijn vierde jaar had hij bij de kleedkamers rondgehangen. Toch verraste hij zijn ploeggenoten. Hij viel niet alleen op doordat hij zo goed was, maar ook door zijn gepraat. Zelfs wanneer hij aan de bal was, hield het joch niet op met aanwijzingen geven en de internationals uit de selectie te vertellen waar ze heen moesten rennen. Vreemd genoeg bleek hij het meestal goed gezien te hebben.

Jopie Cruijff zou meer worden dan zomaar een voetballer. In tegenstelling tot Pelé en Maradona werd hij ook een groot denker over voetbal. Het is alsof hij de gloeilamp en Edison in één was. Er bestaat niet iemand die in zijn eentje het Britse voetbal of het Braziliaanse voetbal heeft 'uitgevonden'. Ze zijn in de loop der tijd zo ontstaan. Maar Cruijff heeft – samen met Rinus Michels, zijn trainer bij Ajax – het Nederlandse voetbal uitgevonden. Het spel dat vandaag de dag door het Nederlands elftal en door Barcelona wordt gespeeld, is een aangepaste versie van wat de twee mannen halverwege de jaren zestig in Amsterdam bedachten. Pas nu zijn de Nederlanders zich eindelijk aan het losmaken van Cruijffs stijl en, vooral, van zijn bizarre persoonlijkheid.'
(Kuper, 2014, pp. 159–160)

Cruijff wees de weg, niet alleen zijn medespelers tijdens een wedstrijd, maar ook na zijn actieve periode als profvoetballer. Hijzelf herinnert zich dat zijn eerste optreden als coach plaatsvond terwijl hij nog als voetballer actief was bij een Amerikaanse club en bij Ajax als technisch adviseur was ingehuurd tijdens de Amerikaanse competitiestop. Hij daalde in die hoedanigheid eens tijdens een wedstrijd in 1980 van de tribune af om naast de toenmalige trainer-coach Beenhakker in de dug-out plaats te nemen en enige 'handige' aanwijzingen te geven. Het incident staat in Cruijffs eigen woorden in zijn eigen autobiografie (2016, pp. 109–110), maar wordt door ten minste één van de betrokkenen, de destijds in Ajax 1 spelende Tschou La Ling, als een broodjeaapverhaal betiteld (Scheepmaker, 2016, p. 360; bijdrage van Paul Onkenhout), nepnieuws dus. Toch, dat geven van aanwijzingen ('praten') en dat 'wijzen' zijn een voortdurend gedragskenmerk van Johan Cruijff geweest en gebleven. Dat hij niet altijd gelijk had overigens ook: de stratenmakers die hij een ongevraagde oplossing voor hun werkzaamheden aan de hand deed terwijl hij langs hen wandelde op weg naar een nieuw Cruyff Court, meldden desgevraagd achteraf: 'Nee. Het sloeg echt nergens op wat hij zei' (Van Egmond, 2011, p. 270). Dat er over J.C. vele (bijzondere) verhalen de

ronde doen, soms hetzelfde verhaal in verschillende variaties, kan evenmin nieuws zijn. Ook in de formuleringen van zijn uitspraken zijn er in de verschillende bundels verschillen – zoals de Engelse vertaling van zijn autobiografie soms een bijzonder licht werpt op de oorspronkelijke Nederlandse tekst (Cruyff, 2017, tegenover Cruijff, 2016). Cruijff zorgt nagenoeg overal voor verwarring, zou je kunnen zeggen. Dit boekje wil enige verheldering verschaffen, aan de hand van objectieve informatie, cijfers, over Cruijff als coach. Die cijfers worden dan wel weer verduidelijkt en van enige diepgang voorzien door uitspraken van de meester zelf.

Henk Groot haalde in 2018 met twee ploeggenoten uit de periode ‘Ajax onder Michels’, Sjaak Swart en Bennie Muller, herinneringen op. Inmiddels zijn ze alle drie 80 jaar. Het zijn herinneringen aan van alles en aan iedereen, en dus ook aan Johan Cruijff:

‘De stronteigenwijze tiener Johan Cruijff luisterde bij Ajax naar niemand, behalve naar Piet Keizer, soms, en naar Henk Groot, altijd.

Groot: ‘Cruijffie was een heel best ventje, maar als hij te veel pingelde, gaf ik ’m gewoon de bal niet.’

Swart: ‘Ja, ja, dat deed Henk hè. Dan paste hij de bal doodleuk demonstratief naar een ander.’

Groot: ‘En als ik gek werd van zijn geouwehoer, zei ik: ‘Hou nou je smoel een keer, kleine, voorlopig mag jij mijn veters nog niet vastmaken.’ Dat hielp wel, ja, maar niet voor lang. Na een poosje ging hij gewoon weer verder met ouwehoeren. Die kleine was een zenuwlijer die zich overal mee bemoeide en altijd zijn mening gaf. Ik moet wel toegeven dat hij bijna altijd gelijk had, maar hij lulde gewoon te veel.’

(Het Parool, 15 september 2018)

Dat vond Henk Groot overigens al toen hij nog veel jonger was, getuige een tekst uit juli 1999:

‘Ik was al jarenlang international en ineens kwam daar een mannetje uitleggen wat wij verkeerd deden. Het gekke was dat het joch meestal nog gelijk had ook.’

(Davidse, 2008, p. 164)

Want Johan Cruijff had er altijd ontegenzeggelijk wel kijk op, op voetbal. Hij verwoordde dat in april 2009 zelf als volgt:

'Ik heb geen uitgesproken mening over voetbal, ik heb verstand van voetbal. Dat zijn twee verschillende dingen. Het is geen mening, het is weten wat je doet.'

(De Boer, 2011, p. 248)

Dit boekwerk zoekt een antwoord op de vraag of Crujff zijn kennis, zijn expertise, zijn opvattingen en visie goed kon overdragen. Hij sprak veel, hij wees veel. Kenmerkend voor zijn erfenis zijn de bundels met uitspraken: losse teksten die wellicht uit hun verband gerukt toch een wat andere betekenis hebben dan een oppervlakkige lezing oplevert. Kwam de door hem uitgezonden boodschap ook aan? De vraag is, kortom, of Crujff ons daadwerkelijk de weg heeft gewezen.

Foto: © ANP

Figuur 1 Crujff als voetballer van AFC Ajax in 1982